

• ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ. ФІЗИЧНА РЕКРЕАЦІЯ

УДК 008.1

**ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ:
КАТЕГОРІЇ, КОМПОНЕНТИ
ТА ЇХ ВИМІРЮВАННЯ**

Євген ПРИСТУПА, Назарій КУРИШ

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. Методом теоретичного аналізу й узагальнення наукової та науково-методичної літератури встановлено основні підходи щодо визначення сутності поняття якість життя людини. Встановлено доцільність виокремлення у структурі поняття якості життя двох складових: змістовної та операційної, що дозволяє розкрити саму сутність поняття, а також конкретизувати спосіб кількісного вимірювання рівня якості життя. Зміст поняття якість життя розкривається на трьох рівнях, які становлять три основні типи визначень: глобальні, компонентні й вузькі. Встановлено основні підходи щодо кількісного вимірювання рівня якості життя: процедури, в основу яких покладено суб'єктивну самооцінку, і процедури, в основу яких покладено зовнішню об'єктивну оцінку.

Ключові слова: якість життя, категорії та компоненти, рівні та типи, методи та методики вимірювання.

Постановка проблеми. Поняття якості життя є актуальним для світової громадської політики настільки, наскільки існує потреба в її оцінюванні. Ні суспільство, ні влада не можуть жити без орієнтирів, а якість життя виступає як важливий інтегральний критерій розвитку суспільства.

В Україні, як і в цілому світі, в умовах активізації процесів старіння й депопуляції населення людський ресурс стає ресурсом найдефіцитнішим, а це своєю чергою збільшує значущість проблеми якості життя. У сучасному світі висока якість життя населення вважається ознакою благополуччя держави, а досвід провідних країн свідчить, що в стратегії розвитку держави доцільно орієнтуватися на концепцію якості життя людини.

Початково дослідження якості життя мали бути мірилом того, як живеться людям у конкретних умовах – суспільному оточенні, природному середовищі, місцю роботи, тощо. По черзі з'являлися нові дослідження, нові визначення якості життя – з часом дедалі більше уваги концентрувалося на людині, її емоціях, внутрішньому стані. Цікавим є те, що інтерес до проблеми якості життя населення в пострадянських країнах розвивається у принципово інших умовах, ніж виник свого часу в країнах з розвиненими ринковими відносинами. Якщо на Заході підвищення якості життя передбачало насамперед необхідність обмежити „споживче життя”, спрямовувати діяльність людей і суспільства в цілому на подолання негативних наслідків „суспільства споживання”, то у країнах східної Європи, де значна частина населення веде боротьбу за своє виживання, інтерес до якості життя обумовлений необхідністю переходу від виживання до розвитку [6].

Істотний внесок до формування й розвитку наукових основ якості життя зробили: С. А. Айвазян, 2002; С. А. Баженов, Н. С. Маликов, 2002; J. Bond, L. Corner, 2004; A. Bowling, 2005; J. Czapiński, T. Panek, 2005; С. Hennessy, 2004; W. R. Lasey, M. L. Lasey, 2001; H. Mollenkopf, A. Walker, 2007; B. Rysz-Kowalczyk 2001, T. Tomaszewski, 1984 та ін.

Питання управління якістю життя подані у працях А. В. Ардашева із співавторами, 2006; А. В. Бараненко, О. Б. Калиниченко, 2003; Е. Г. Буліч, І. В. Муравова, 2003; М. Р. Гальперина із співавторами, 2002; А. М. Жохова, 2006; А. Є. Когута, 1997; Ю. В. Крупнова, 2005; В. А. Літвінова із співавторами, 1997; П. С. Мстиславського, 2003; О. В. Прокоповича, 2004; D. L. Scott, T. Garrood, 2002; B. Szatur-Jaworska, 2005; A. Aleksyńska, 2007 та ін.

Інтерес до проблеми якості життя зростає, проте в науковому середовищі ще не сформувався єдиний підхід до змісту самого поняття „якість життя”, немає загально визначеної

методології і методики його вимірювання. Окрім того, проблема дедалі більше стає соціальною, міждисциплінарною і на сьогодні потребує додаткового вивчення.

Зв'язок роботи з важливими науковими завданнями. Дослідження виконується відповідно до теми 3.2.7. “Теоретико-методичні засади рекреаційної діяльності різних груп населення” Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури та спорту на 2006 – 2010 рр. Міністерства України у справах сім’ї, молоді та спорту з номером державної реєстрації 0106U010789.

Мета дослідження – з’ясувати сутність поняття „якість життя” людини, а також визначити підходи щодо кількісного вимірювання рівня якості життя.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел.

Результати досліджень. Якість життя (англ. – quality of life, скор. – QOL; нім. – Lebensqualität, скор. – LQ) належить до тих понять словника суспільних наук, які використовують дослідники різних наукових дисциплін, тому вони набирають більшої кількості значень і втрачають точність визначення [7, 27, 28].

Аналіз різноманітних визначень поняття „якість життя” дозволяє виокремити у їх структурі дві складові: змістовну та операційну (рис. 1). У змістовній частині розкривається сама сутність поняття, а в операційній конкретизується спосіб кількісного вимірювання рівня якості життя.

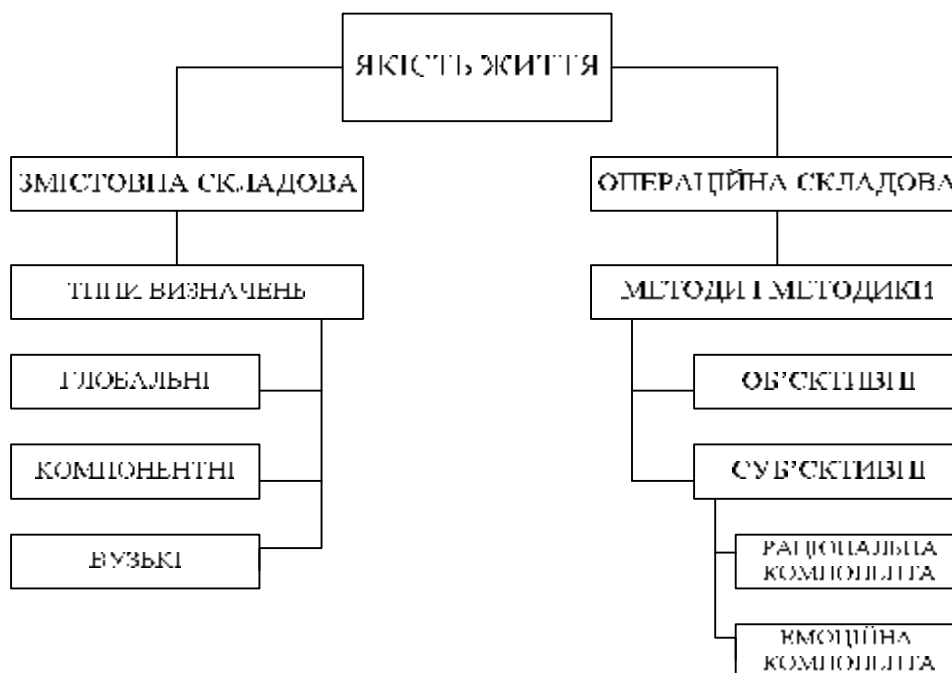

Рис. 1. Структура визначень якості життя людини

Раціональний підхід для узагальнення різних трактувань поняття якості життя запропонував Farquhars (1994) [15]. Автор встановив три основні типи визначень: глобальні (англ. – global), компонентні (англ. – component) і вузькі (англ. – focused).

Глобальні визначення є досить загальними – в цілому йдеться про ступінь задоволення матеріальних, культурних і духовних потреб людини. Наприклад, Abrams (1973) визначає якість життя як рівень задоволення чи незадоволення людей різними аспектами їхнього життя. Простіше кажучи, якість життя – це забезпечення „необхідних умов для щастя і задоволення” (McCall 1975). Найпростіше визначення поняття якості життя запропонував В. Spilker (1996), характеризуючи його як сферу життя людини, яка безпосередньо цієї людини стосується і є для неї важливою [21]. Одне з найпоширеніших визначень, запропоноване ВОЗ, трактує поняття якості життя як сприйняття людьми свого положення в житті залежно від культурних особливостей і системи цінностей, а також залежно від мети, очікувань, стандартів і турбот. Тобто з цієї позиції якість життя – це рівень задоволення людиною своїм життям за його власною суб'єктивною самооцінкою.

Компонентні визначення підкреслюють багатовимірну природу цього поняття і відокремлюють різні виміри якості життя. Тобто такий підхід уже передбачає перспективу розгляду операційної складової поняття якості життя. Різні автори конкретизують відмінну кількість компонентів (категорій, складових, вимірів), частина з яких об'єктивні, а частина суб'єктивні (табл. 1). L. K. George, і L. V. Bearon, (1980) визначили чотири категорії, дві з яких є „об'єктивні” (загальне здоров'я, функціональний статус; соціально-економічний статус) і дві – „суб'єктивні” (задоволення життям, самооцінка).

Таблиця 1

Типові компонентні визначення якості життя в категоріях

Автори	Категорії якості життя
Campbell (1976)	подружнє життя, родинне життя, здоров'я, сусіди, знайомі, домашні заняття, праця, життя в цій країні, місце проживання, вільний час, умови проживання, рівень освіти і стандарт життя
L. K. George і L. Bearon (1980)	загальне здоров'я, функціональний статус, соціально-економічний статус, задоволення життям, самооцінка
T. Tomaszewski (1984)	різноманітність життєвих подій, рівень свідомості, рівень активності, творчість, участь у громадському житті
B. Hughes (1990)	1) особиста свобода, 2) виражене задоволення, 3) фізичне і психічне здоров'я (благополуччя), 4) соціально-економічний статус, 5) якість навколишнього середовища, 6) усвідомлена діяльність, 7) соціальна інтеграція, 8) культурні чинники
Н. С. Маліков (2002)	1) рівень життя як характеристика задоволення матеріальних і соціальних потреб, 2) спосіб життя як діяльність суб'єкта відповідно до загальноприйнятих у конкретному суспільстві цінностей (ціннісних орієнтацій)
С. А. Баженов, Н. С. Маліков (2002)	соціальне самопочуття, відповідність умов життєдіяльності індивідуума його потребам, інтересам і цінностям, якість товарів та послуг, рівень життя в цілому
W. W. Spirduzo (2005)	стан здоров'я, фізична функціональність (самостійність у повсякденній діяльності), енергійність і привітність, а також сексуальні функції, життєва успішність, емоціональні функції, пізнавальні функції, суспільні функції, економічний статус, рекреаційна активність, добре самопочуття
M. Halicka (2006)	рівень ВВП, ступінь самогубств, умови життя (матеріальні й суспільні), індивідуальні критерії життєвих цінностей (оцінка життя в цілому, оцінка окремих аспектів життя, життєвий досвід, система цінностей, особистісні риси, самооцінка здоров'я і фізичних можливостей)
N. Kelley-Gillespie (2009)	1) соціальне благополуччя, 2) фізичне благополуччя, 3) психічне благополуччя, 4) когнітивне благополуччя, 5) духовне благополуччя, 6) благополуччя, що залежить від стану навколишнього середовища

B. Hughes (1990) висвітлила вісім категорій, які вона визначає як „складові елементи” концептуальної моделі якості життя (особиста свобода, виражене задоволення, фізичне і психічне здоров'я (благополуччя), соціально-економічний статус, якість навколишнього середовища, усвідомлена діяльність, соціальна інтеграція й культурні чинники). Модифікована версія цього підходу висвітлювалась у дослідженнях якості життя людей з психічними відхиленнями (J. Bond, 1999) і була в подальшому адаптована. W. W. Spirduzo із співавторами [26] подають 11 компонентів якості життя, чотири з яких безпосередньо пов'язані з фізичними можливостями людини: стан здоров'я, фізична функціональність, до якої автор зараховує само-

стійність у повсякденній діяльності, енергійність і привітність, а також сексуальні функції. Т. Tomaszewski (1984) вважає, що якість життя можна визначити на підставі конкретних, загальноновизнаних і однакових для всіх критеріїв. До них належать: різноманітність життєвих подій, рівень свідомості, рівень активності, творчість, участь у громадському житті. І чим повнішим є виконання вказаних критеріїв-вимагань, тим вищою є якість життя. Схоже бачення має А. Campbell (1976). Відповідно до його трактування якість життя залежить від ступеня задоволення низкою сфер життя людини: подружнє життя, родинне життя, здоров'я, сусіди, знайомі, домашні заняття, праця, життя в цій країні, місце проживання, вільний час, умови проживання, рівень здобутої освіти і стандарт життя.

Особливого підходу для розуміння змісту якості життя, її категорій і методів вимірювання вимагали дослідження у сфері теорії соціальних наук (соціальної політики) і практики у сфері старіння. N. Kelley-Gillespie [21] подала інтегровану модель якості життя, яку вона розвинула на підставі синтезу наявних у літературі конструкцій у шести основних життєвих сферах: 1) соціальне благополуччя, 2) фізичне благополуччя, 3) психічне благополуччя, 4) когнітивне благополуччя, 5) духовне благополуччя, 6) благополуччя, що залежить від стану навколишнього середовища. Ця цілісна модель побудована за аналогією до структури загальної системи й розширює домінуючу Health-Related Quality of Life (здоров'я-залежна якість життя) конструкцію завдяки введенню нефізичних аспектів благополуччя. Ці основні життєві сфери й показники є важливими, на думку авторів [13], у визначенні сприйняття якості життя старших осіб.

Третій тип визначення якості життя – *вужькі (сфокусовані) визначення*. Вони зосереджуються лише на одній чи двох категоріях і передбачають переважно відображення специфічного змісту різних сфер. Наприклад, психологи найчастіше характеризують якість життя за показниками психічного благополуччя й почуття щастя; соціологи підкреслюють зв'язки якості життя із системою цінностей, суб'єктивним оцінюванням життя та його умов; економісти характеризують якість життя, головним чином, у контексті рівня та умов життя населення, а також суб'єктивним оцінюванням цих показників членами досліджуваної спільноти; у правовому відношенні якість життя є реалізацією права на гідне життя і вільний розвиток людини; у медицині якість життя виразно пов'язана з дефініцією здоров'я і передбачає комплексне оцінювання благополуччя фізичного, психічного й суспільного.

Аналізуючи дослідження якості життя, С. А. Баженов і Н. С. Маліков вказують [2, 6], що вони проводяться в цілому в двох напрямках: на базі об'єктивних умов життя і на основі вивчення ступеня задоволеності життям самими суб'єктами.

Модель першого напрямку визначає якість життя як результат комбінації різних статистичних показників і дозволяє отримати об'єктивну оцінку матеріальних умов життя, що чинять значний вплив на якість життя соціального суб'єкта [1, 6]. Відповідно до зазначеної моделі, фахівці визначають якість життя як складну синтетичну категорію, що акумулює в собі усі істотні для особи умови існування та розвитку. Компонентами цієї категорії дослідники вважають товари й послуги, прибутки, заощадження, духовні потреби, особисту безпеку проживання на цій території та інші атрибути соціальної комфортності, екологічну обстановку і стан навколишнього середовища [1]. Така модель є характерною для індустріального суспільства [7]. Якість життя в цей період виступала проміжним компонентом єдності рівня, якості і способу життя. У економічній науці ця триєдність була об'єднана поняттям „добробут”, яке по суті вважалося і розглядається тепер як тотожне поняттю „рівень життя”. Тим самим „висота” якості життя теоретично визначалася якістю товарів і послуг, а зміст якості життя ставав близьким до поняття „високоякісне життя” [6]. На сучасному етапі такі поняття як „рівень життя”, „умови життя”, „спосіб життя” є вужькими і фахівці розглядають їх як категорії, що формують якість життя [5].

Отже, домінуючим напрямом є модель якості життя, „що відчувається”, оскільки складний характер взаємозв'язку об'єктивних і суб'єктивних умов життя не підтверджує формулу, що люди в кращих матеріальних умовах життя більш задоволені ним, ніж ті, що знаходяться в дещо гірших умовах [2, 9, 27, 27]. Ця модель побудована на твердженні, що дійсне значення

якості життя відображене в суб'єктивних відчуттях людини, а ці відчуття формуються на основі конкретних матеріальних умов життя та емоційного стану. Тобто питання „на що жити?” все більше замінюється питанням „як жити? ”. Все це принципово видозмінює проблему управління соціальним розвитком, під яким слід розуміти процес істотних кількісних і якісних змін у рівні, якості і способі життя людей та суспільних груп [2].

Більшість дослідників виділяють у суб'єктивних оцінках раціональну і емоційну компоненти [18, 24]. Перша складається із загальної задоволеності життям і оцінок ступеня задоволеності різними сторонами життя. Друга компонента є балансом позитивних і негативних емоцій. До позитивних емоцій належать відчуття щастя, соціальної безпеки, упевненості в завтрашньому дні. Негативні емоції виражаються у відчуттях депресії, фрустрації, стресу. Становлять певний науковий і практичний інтерес висновки дослідників, згідно з якими в умовах радикальних соціальних перетворень індивідуальні уявлення про якість життя формуються здебільшого під впливом не раціональної, а емоціональної компоненти [6].

А. Aleksińska [12] підкреслює також відмінність понять якість життя і відчуття якості життя. Дослідниця вважає неприпустимим підмінювання і паралельне використання цих термінів і, розвиваючи позицію R. Grodzickiej (2002), відносить якість життя до об'єктивного виміру, а відчуття якості життя – до суб'єктивного. Автор підкреслює, що якість життя обумовлена зовнішніми умовами й об'єктивною реальністю конкретної людини, які стають джерелом подразників і життєвого досвіду. Натомість, відчуття якості життя визначається як суб'єктивне ставлення до навколишньої реальності, як таке, що формується через емоції і відчуття.

У сучасній науковій літературі існує визначення якості життя, як ступеня задоволення потреб і реалізації інтересів соціального суб'єкта. Якість життя містить і рівень життя як характеристику задоволення матеріальних і соціальних потреб, і спосіб життя як діяльність суб'єкта відповідно до загальноприйнятих у конкретному суспільстві цінностей (ціннісних орієнтацій) [6].

Уведення до змісту якості життя поняття „інтереси”, на думку теоретиків якості життя, становить основну теоретичну відмінність змісту поняття „якість життя” від змісту поняття „рівень життя” [2]. Тому в найзагальнішому вигляді автори розглядають якість життя як рівень розвитку і ступінь задоволення всього комплексу потреб та інтересів людей. Такий підхід має принциповий характер і з теоретичної, і з практичної точки зору. Саме процес піднесення потреб і розширення свободи вибору людиною способу їх задоволення є основною рушійною силою та метою прогресивного розвитку суспільства й конкретної людини. Діалектика потреб і інтересів, їх єдність і суперечність знаходяться в основі взаємозв'язку й відносної самостійності рівня та якості життя як об'єктів наукового дослідження.

З практичного погляду, поняття „інтереси”, що знаходиться у визначенні якості життя, є підставою перенести акцент в управлінні підвищенням цієї якості на визначальні його чинники, на створення умов для ефективної діяльності людей. До одного з таких чинників належить рухова активність людини [3, 8].

Цікаву думку з цього питання висловлюють А. Н. Ткачев і Є. В. Луценко [10]. Дослідники наголошують, що для того, щоб можна було предметно вести мову про ступінь задоволення потреб та інтересів необхідно, по-перше, щоб у конкретної людини й у суспільстві в цілому ці потреби та інтереси існували. По-друге, необхідно мати інформацію щодо певного базового рівня задоволення потреб, який буде „початком відліку”. По-третє, повинна існувати процедура, яка б дозволяла порівнювати фактичний рівень задоволення потреб із базовим і подавати результати цього порівняння в конкретних одиницях вимірювання.

Процедура порівняння фактичного рівня задоволення потреб із базовим конкретизується в *операційній частині* визначення поняття якість життя. Ці процедури можна розподілити на дві основні групи:

- 1) процедури, в основу яких покладено суб'єктивну самооцінку;
- 2) процедури, в основу яких покладено зовнішню об'єктивну оцінку.

Оскільки саме поняття якості життя є різноаспектним і багаторівневим, то і *процедури вимірювання* здійснюватимуться на різних рівнях і з різноманітним набором дослідницького інструментарію. Очевидним є те, що вибір методів і методик буде обумовлений необхідністю розв'язати конкретні завдання і досягти визначеної мети. Тобто в кожній конкретній науковій ситуації дослідник послуговується набором відповідних інструментів вимірювання.

Так, найпростішою методикою вимірювання загальної якості життя, що пов'язана із здоров'ям, є одне з найпоширеніших питань: „Як Пан(і) себе почуває? Як Пан(і) оцінює сьогодні (упродовж останнього року, місяця, тижня) своє самопочуття?“. Такий рівень вимірювання за своїми характеристиками відповідає першому загальному рівню визначення якості життя.

Натомість кількісне вимірювання зазначеного поняття стає можливим за умови використання компонентного (багатовимірного) підходу у визначенні якості життя, який передбачає комплекс різноманітних засобів. Такий підхід створює можливість зіставлення оцінки і самооцінки, що теж може дати інформацію для аналізу. Отже, для кількісної оцінки якості життя необхідними є методики й вимірювальний інструментарій, які б дозволили оцінювати як рівень суб'єктивного задоволення, так і об'єктивну реальність за низкою показників.

Тепер усі загально визнані методики передбачають використання стандартизованого опитувальника, який заповнює респондент. В США та Європі працюють спеціальні центри, що займаються розробкою та стандартизацією таких опитувальників. Наприклад, у Франції основним координатором досліджень у галузі життя є MAPI Research Institute, який всебічно аналізує подані опитувальники, реєструє їх і дає рекомендації із застосування. Наявність єдиного координаційного центру робить можливим зіставлення результатів різних досліджень і дозволяє уникнути різночитань у їх інтерпретації. Всі опитувальники поділяються на загальні і спеціальні.

Серед найпоширеніших *загальних опитувальників*, рекомендованих MAPI, слід зазначити EuroQol (EQ-5D), розроблений групою європейських дослідників, а також американський опитувальник SF-36 і його модифікації (SF-22, SF-20, SF-12). EuroQol (EQ-5D). EuroQol складається з 2 частин. Перша частина містить 5 компонентів, пов'язаних із такими аспектами життя: рухливість, самообслуговування, активність у повсякденному житті, біль/дискомфорт і неспокій/депресія. Кожний компонент розділений на три рівні залежно від ступеня вираженості проблеми. Результати відповідей досліджуваних можуть бути подані як у вигляді профілю „стану здоров'я“ EQ-5Q-profile, так і зручного в розрахунках кількісного показника „індексу здоров'я“ EQ-5Q-utility. Друга частина опитувальника є візуально-аналоговою шкалою, так званим „термометром здоров'я“. Ця частина опитувальника є кількісною оцінкою загального статусу здоров'я. MOS SF-36 MOS 36-Item Short-Form Health Survey (MOS SF-36) створений J. E. Ware (The Health Institute, New England Medical Center, Boston, США) і розповсюджується компанією QMetric Inc. Опитувальник складається з 36 питань, відповіді на 35 з яких використовуються для отримання інформації за 8 шкалами: фізичній активності, ролі фізичних проблем в обмеженні життєдіяльності, болю, соціальної активності, загального здоров'я, життєздатності, психічного здоров'я, ролі емоційних проблем в обмеженні життєдіяльності.

Спеціальні опитувальники призначені для певних параметрів якості життя або певних груп населення і найчастіше мають доволі вузьке застосування. Такі опитувальники „обслуговують“ вузький (сфокусований) підхід у визначенні якості життя за третім типом визначення. Аналіз досліджень якості життя, що здійснювали різні автори за власними методиками, свідчить, що навіть дуже цікаві самі по собі методики не відповідають абсолютно обов'язковим вимогам: валідності, надійності й об'єктивності. А саме такі властивості забезпечують можливість зіставлення результатів дослідження у просторі і в часі. Співставлення у просторі є необхідним для порівняння оцінок у різних регіонах (країнах), а співставлення у часі – для вивчення динаміки якості життя в цілому і за зрізами у цих регіонах та країнах. Слід зазначити, що найпоширенішим недоліком у дослідженнях якості життя є тенденція до вимірювання того, що найпростіше, а не того, що найважливіше [20], а також використання в опитувальни-

ках надмірної кількості запитань [17, 4]. На сьогодні дуже мала кількість сучасних методик відповідає суворим вимогам, що ставить до опитувальника якості життя інститут МАРІ, і не може бути рекомендована для широкого застосування як самостійний інструмент. З цієї причини у дослідженнях спеціальні опитувальники зазвичай використовують одночасно з однією із загальних методик.

Висновки.

1. Якість життя належить до тих понять словника суспільних наук, які використовують дослідники різних наукових дисциплін, тому вони набирають більшої кількості значень і втрачають точність визначення.

2. Наявність у структурі поняття „якість життя” двох складових – змістовної та операційної – дозволяє розкрити саму сутність поняття, а також конкретизувати спосіб кількісного вимірювання рівня якості життя.

Зміст поняття „якість життя” розкривається на трьох рівнях, які становлять три основні типи визначень: глобальні, компонентні й вузькі. Процедури вимірювання якості життя конкретизуються в операційній частині визначення цього поняття. Їх можна розподілити на дві основні групи: процедури, в основу яких покладено суб’єктивну самооцінку, і процедури, в основу яких покладено зовнішню об’єктивну оцінку.

3. Тепер усі загально визнані методики передбачають використання стандартизованого опитувальника, який заповнюється респондентом. Всі опитувальники поділяються на загальні і спеціальні. До найпоширеніших загальних опитувальників, рекомендованих МАРІ, належать опитувальник EuroQol (EQ-5D) й опитувальник SF-36 та його модифікації (SF-22, SF-20, SF-12). Для проведення сфокусованих досліджень можуть використовуватися спеціальні опитувальники, але, з огляду на їх недостатню відповідність до вимог стандартизації, вони зазвичай використовуються одночасно з однією із загальних методик опитування.

4. Наявність у дефініції якості життя категорії „інтереси” служить підставою перенести акцент в управлінні підвищенням цієї якості на визначальні його чинники, на створення умов для ефективної діяльності людей.

Предметом подальших досліджень є визначення рівня якості життя осіб похилого віку в Україні та Польщі.

Список літератури

1. Айвазян С. А. Анализ синтетических категорий качества жизни населения субъектов Российской Федерации: их измерение, динамика, основные тенденции / С. А. Айвазян // Уровень жизни населения регионов России. – 2002. – № 11. – С. 1–38.
2. Баженов С. А. Качество жизни населения: теория и практика / С. А. Баженов, Н. С. Маликов // Уровень жизни населения регионов России. – 2002. – № 2. – С. 1–46.
3. Булич Э. Г. Здоровье человека: биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в ее стимуляции. / Э. Г. Булич, И. В. Муравов – К. : Олимпийская литература, 2003. – 424 с.
4. Подходы к оценке качества жизни офтальмологических больных [Электронный ресурс] / Гальперин М. Р., Гришина Е. Е., Либман Е. С., Сенкевич Н. Ю. // Русский медицинский журнал. – Режим доступа : http://www.rmj.ru/articles_4784.htm
5. Гукалова І. В. Якість життя населення України: теоретико-методологічні основи суспільно-географічного дослідження : автореф. дис. ... д-ра геогр. наук : спец. 11.00.02 „Економічна і соціальна географія” / І. В. Гукалова; НАН України. К., 2008. – 20 с.
6. Маликов Н. С. К вопросу о содержании понятия „качество жизни” и его измерению // Уровень жизни населения регионов России. – 2002. – № 2. – С. 1–7.
7. Плахова О. М. Якість життя населення України в умовах трансформації (соціологічний аналіз) : автореф. дис. ... канд. соціол. наук : спец. 22.00.04 „Социальная структура, социальные институты и процессы” / О. М. Плахова; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2005. – 20 с.

8. *Пристиуна Є. Н.* Концепція вільного часу людини як важлива категорія рекреації [Електронний ресурс] // Спортивна наука України. – 2008. – № 5. – С. 9–22. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/e-journals/SNU/2008-5/08pynf.pdf>.
9. Сучасні погляди на проблему покращення якості життя старіючих чоловіків / В. О. Мітюков, М. І. Томашевський, І. І. Ясинський, В. О. Смотров, О. М. Кириллов, Л. М. Гришина, А. М. Ярош, К. Є. Васькін. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2008-06/08mvagom.pdf
10. *Ткачев А. Н.* Качество жизни населения, как интегральный критерий оценки эффективности деятельности региональной администрации / А. Н. Ткачев, Е. В. Луценко // Политический сетевой электронный научный журнал Кубанского государственного аграрного университета. – Режим доступа: <http://ej.kubagro.ru/2004/02/14/>
11. *Abrams M. A.* Subjective Social Indicators. / Abrams M. A. // Social Trends. – 1973. – № 4.
12. *Aleksińska A.* Pojęcie jakości życia. [Electronowy zasob] / Aleksińska A. – Dostęp : <http://www.psychologia.net.pl/artykul.php?level=231>
13. *Bond J.* Quality of life and older people // Bond J., Bond J. (BA.), Corner L. – McGraw-Hill International. – 2004. – 131 с.
14. *Bond J.* Quality of life for people with dementia: approaches to the challenge of measurement / Bond J. // Ageing and Society. – 1999. – № 19. – С. 561–579.
15. *Farquhar M.* Quality of life in older people / Farquhar M. // Advances in Medical Sociology. – 1994. – № 5. – С. 139–158.
16. *George L. K. & Bearon L. B.* Quality of life in older persons : meaning and measurement. – New York : Human Sciences Press. – 1980.
17. A measure of quality of life for clinical trials in chronic lung disease / Guyatt G. H., Berman L. B., Townsend M., Pugsley S. O., Chambers L. W. // Thorax. – 1987. – № 42. – С. 773–778.
18. *Halicka M.* Jakość życia osób starszych / Halicka M. – Białystok : Akademia Medyczna. – 2004. – С. 20–22.
19. *Hughes B.* Quality of life / Hughes B. // Researching social gerontology. – 1990. – С. 46 – 58.
20. *Jaeschke R.* Określanie i mierzenie jakości życia związanej ze zdrowiem [Internet resource] / Jaeschke R., Guyatt G., Cook D., Miller J. – Access mode: <http://www.mp.pl/artykuly/index.php?aid=10534& tc=A34F39C9A81A46DBA72BBC1343DB6766>
21. *Kelley-Gillespie N.* An Integrated Conceptual Model of Quality of Life for Older Adults Based on a Synthesis of the Literature [Internet resource] / Kelley-Gillespie N. // Applied Research Quality Life. – 2009. – № 3. – P. 259–282. – Access mode: <http://www.springerlink.com/content/w25127885112468u/fulltext.pdf>
22. *Leś A.* Sprawność funkcjonalna jako czynnik warunkujący jakość życia kobiet w starszym wieku. : Praca doktorska. – Warszawa: AWF. – 2009. – 77 s.
23. *McCall S.* Quality of Life / McCall S. // Social Indicators Research. – 1975. – № 2. – P. 229 – 248.
24. *Rysz-Kowalczyk B.* Leksykon polityki społecznej / Rysz-Kowalczyk B. – Warszawa : Instytut polityki społecznej. Uniwersytet Warszawski, 2001. – 268 s.
25. *Spilker B.* Quality of life and pharmacoconomics in clinical trials / – 2nd ed. – Philadelphia : Lippincott-Raven, 1996. – S. 1-10.
26. *Spirduzo W. W.* Physical Demensions of Aging / Spirduzo W. W., Francis K. L., MacRae P. G. // Human Kinetics. – 2005. – P. 131 – 155.
27. *Scott D. L.* Quality of life measures: use and abuse / Scott D. L., Garrood T. // Pract. Res. Clin. Rheumatol. – 2000. – Vol. 14, № 4. – P. 663–687.
28. *Szatur-Jaworska B.* Jakość życia w fazie starości – próba diagnozy [Electronowy zasob] / B. Szatur-Jaworska. – Dostęp: www.szatur.republika.pl/Jakosc_zycia_w_fazie_starosci.pdf

List of references

1. *Ajvazjan S. A.* Analiz sinteticheskikh kategorij kachestva zizni naselenija sub'ekbov Rossij-

- skoy Federacii: ih izmerenie, dinamika, osnovnye tendencyi / Ajvazjan S. A. // Uroven' zizni naselenia regionov Rossii. – № 11. – 2002. – S. 1–38.
2. *Bazenov S. A.* Kachestvo zizni naselenija: teorija i praktika / Bazenov S. A., Malikov N. S. // Uroven' zizni naselenia regionov Rossii. – № 2. – 2002. – S. 1–46.
 3. *Bulich E. G.* Zdorovje cheloveka: biologicheskaja osnova ziznedejatel'nosti i dvigatel'naja aktivnost' v ee stimuljacii. / E. G. Bulich, I. G. Muravov. – K. : Olimpiyskaja literatura, 2003. – 424 s.
 4. *Gal'perin M. R.* Podhody k ocenke kachestva zizni oftal'mologicheskikh bol'nyh [Elektronny resurs] / Gal'perin M. R., Grishina E. E., Libman E. S., Sankevych N. Ju. // Ruskij Medicynskij Zurnal. – Rezym dostupu: http://www.rmj.ru/articles_4784.htm
 5. *Gukalova I. V.* Jakist' zyttja naselennja Ukrainy: teoretyko-metodolohichni osnovy suspil'no-geografichnogo doslidzennja: avtoref. dys. ... d-ra geogr. nauk: spec. 11.00.02 „Ekonomichna i social'na geografija” / I. V. Gukalova; NAN Ukrainy. – K., 2008. – 20 s.
 6. *Malikov N. S.* K voprosu o sodержanii ponjatija „kachestvo zizni” i ego izmereniju // Uroven' zizni naselenia regionov Rossii. – 2002. – № 2. – S. 1–7.
 7. *Plahova O. M.* Jakist' zyttja naselennja Ukrainy v umovah transformaciji (sociologichnyj analiz): avtoref. dys. ... kand. sociol. nauk: spec. 22.00.04 / O. M. Plahova; Harkivs'kyi nacional'nyj un-t im. V. N. Karazina. – H., 2005. – 20 s.
 8. *Prystupa E. N.* Konceptcija vil'nogo chasu ljudyny jak vazlyva kategorija rekreacii [Elektronny resurs] // Sportyvna nauka Ukrainy. – 2008. – № 5. – S. 9–22. – Rezym dostupu: <http://nbuv.gov.ua/e-journals/SNU/2008-5/08pynf.pdf>.
 9. Suchasni pogljady na problemu pokrashchennja jakosti zyttja starijuchyh cholovikiv / V. O. Mitjukov, M. I. Tomashevs'kyi, I. I. Jasins'kyj, V. O. Smotrov, O. M. Kirilov, L. M. Grishyna, A. M. Jarosh, K. E. Vas'kin. – Rezym dostupu: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2008-06/08mvagom.pdf
 10. *Tkachev A. N.* Kachestvo zizni naselenija kak integral'ny kriteriy ocenki effektivnosti dejatel'nosti regional'noj administracii / Tkachev A. N., Lucenko E. V. // Politematicheskij seteviy elektronnyj nauchnyj zurnal Kubanskogo gosudarstvennogo agrarnogo universiteta. – Rezym dostupu: <http://ej.kubagro.ru/2004/02/14/>

КАЧЕСТВО ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА: КАТЕГОРИИ, КОМПОНЕНТЫ И ИХ ИЗМЕРЕНИЕ

Евгений ПРИСТУПА, Назарий КУРЬШ

*Львовский государственный университет
физической культуры*

Аннотация. Методом теоретического анализа и обобщения научной и научно-методической литературы определены основные подходы к определению сути понятия качество жизни человека. Показана целесообразность выделения в структуре понятия качества жизни двух составляющих: концептуальной и операционной, что позволяет раскрыть саму суть понятия, а также конкретизировать способ количественного измерения уровня качества жизни. Содержание понятия качество жизни раскрывается на трех уровнях, которые составляют три основные типы определений: глобальные, компонентные и узкие. Обоснованы основные подходы количественного измерения уровня качества жизни: процедуры, основу которых составляет субъективная самооценка, и процедуры, основу которых составляет внешняя объективная оценка.

Ключевые слова: качество жизни человека, категории, компоненты, уровни, типы, методы и методики измерения.

**PEOPLE'S QUALITY OF LIFE:
CATEGORIES, COMPONENTS
AND THEIR ASSESSMENT**

Evgen PRYSTUPA, Nazariy KYRUSH

Lviv State University of Physical Culture

Abstract. Main approaches to defining of life quality concept are determined by theoretical analysis and generalization of scientific and scientific-methodological literature. Rationale of distinguishing two components conceptual and operational in quality of life structure is established, which helps to discover quality of life concept and refine approaches to quantitative assessment of life quality. Concept of quality of is defined on three levels, which form three main definitions types: general, competent and focused. Main approaches to quantitative measurements of quality of life are defined: procedures, which are based on subjective self-assessment, and procedures based on objective assessment.

Key words: people's quality of life, categories, components, levels, types, methods and techniques of measurement.